

**UCHWAŁA NR2018
RADY GMINY W PIEKOSZOWIE**

z dnia 20 grudnia 2018 r.

**w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami GMINY PIEKOSZÓW
na lata 2018 – 2021**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2018 r. poz. 994, 1000, 1349, 1432) oraz art. 87 ust. 3 i ust. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2018 r., poz. 2067) Rada Gminy w Piekoszowie, po uzyskaniu pozytywnej opinii od Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach **uchwala** co następuje:

§ 1. Przyjmuje Gminny Program Opieki nad Zabytkami GMINY PIEKOSZÓW na lata 2018 – 2021, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Świętokrzyskiego.

WÓJT GMINY
mgr Zbigniew Piątek

Sporządziła:

**Inspektor ds. Rolnictwa,
Leśnictwa, Łowiectwa**
inż. Danuta Marszałek

Zatwierdził:

**Kierownik
Referatu Inwestycji, Rolnictwa,
Ochrony Środowiska i Mienia Gminnego**
inż. Marek Szczerba

ADWOKAT
Merta
mgr Magdalena Merta

Gminny Program Opieki nad Zabytkami
GMINY PIEKOSZÓW
na lata 2018-2021

Wprowadzenie

Gminny program opieki nad zabytkami, opracowany na podstawie gminnej ewidencji zabytków stanowi podstawowy instrument, którym posługuje się gmina w celu kształtowania i ochrony zasobu dziedzictwa na podległym sobie terenie.

Przedmiotem niniejszego opracowania jest dziedzictwo kulturowe gminy Piekoszów. Są to przede wszystkim obiekty zabytkowe objęte formami ochrony konserwatorskiej – ewidencją oraz rejestrem zabytków – zarówno jako obiekty samoistne, ale przede wszystkim jako element spójnego, kształtowanego przez człowieka krajobrazu kulturowego. Podstawowym zadaniem programu jest analiza zasobu zabytków omawianego obszaru w kontekście uwarunkowań historycznych, przestrzennych, krajobrazowych oraz opracowanie strategii na rzecz ich wykorzystania z korzyścią dla mieszkańców gminy i zachowania dla przyszłych pokoleń.

Program zawiera charakterystykę zabytków i krajobrazu kulturowego Gminy Piekoszów, analizę SWOT oraz zaproponowane cele i kierunki działań w zakresie ochrony dziedzictwa. Mając na uwadze szczególną rolę tej części dziedzictwa w kształtowaniu i rozwoju społeczności lokalnej, świadomości historycznej, patriotyzmu i postaw społecznych, program zawiera nie tylko zadania inwestycyjne (remontowo-budowlane, konserwatorskie itp.), ale również zadania z zakresu promocji i edukacji wśród dzieci i młodzieży szkolnej. Tym samym, Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Piekoszów stanowi kompleksowe opracowanie, strategię postępowania władz lokalnych na najbliższe cztery lata w zakresie ochrony i zachowania lokalnego dziedzictwa dla przyszłych pokoleń.

2. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami

Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami uwzględniona została w obowiązującym prawodawstwie na każdym jego szczeblu, w tym w najważniejszym akcie prawnym regulującym podstawowe aspekty społeczno-gospodarcze oraz prawa, wolności i obowiązki obywatela, czyli w ustawie zasadniczej (j. t. Dz. U. z 1997 r., nr 78, poz. 483). W Konstytucji wskazano, że Rzeczpospolita Polska strzeże *dziedzictwa narodowego (...) kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju* (art. 5) oraz *stwarza warunki upowszechnienia i równości dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju* (art. 6, ust. 1). Jednocześnie, w Konstytucji zawarto obowiązek troski obywatela polskiego o *dobro wspólne* (art. 82) oraz *dbałość o stan środowiska* (art. 86) – w którym zawiera się również dziedzictwo kulturowe. Tym samym, w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej zabytki objęte zostały szczególną ochroną, którą ustalono, jako obowiązek państwa i każdego obywatela.

Przepisy szczegółowe w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego reguluje ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (j. t. Dz. U. z 2017 r., poz. 2187 ze zm.) oraz celowe rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Przytoczony akt prawny wyznacza ramy instytucjonalnej ochrony zabytków, definiuje jej pojęcia, cele i procedury. Przedmiot ochrony zdefiniowano w art. 3, pkt. 1-4 ustawy, gdzie jako podstawowy element dziedzictwa wskazano *zabytek*, zdefiniowany jako *nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich formy lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym, ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową*.

W tym pojęciu rozrózniono:

- ✓ *Zabytki nieruchome* (nieruchomość, jej część lub zespoły);
- ✓ *Zabytki ruchome* (rzecz ruchoma, jej części lub zespoły);
- ✓ *Zabytki archeologiczne* (nieruchomość będącą powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożona z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź śladów lub zabytek ruchomy będący wytworem działalności człowieka).

W art. 4 ustawy wskazano ponadto, że ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- Zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;

- Cmentarzyskami,
- Kurhanami,
- Reliktami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Zgodnie z ustawą, ochronie podlegać mogą również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej (art. 6, ust. 2). Wśród ustanowionych przez ustawę form ochrony zabytków rozróżniamy:

- wpis do rejestru zabytków;
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- uznanie za pomnik historii;
- utworzenie parku kulturowego;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

W odniesieniu do parku kulturowego, zgodnie z art. 16, ust. 1 ustawy, Rada Gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć go w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Na terenie parku kulturowego lub jego części mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia dotyczące:

- prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej;
- zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych;
- umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego;
- zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury;
- składowania lub magazynowania odpadów (art. 17, ust. 1).

Jednocześnie, ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu (na każdym szczeblu administracji) m.in. planów przestrzennego zagospodarowania, strategii rozwoju, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego czy miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i inwestycji celu publicznego (art. 18, ust. 1).

Przy sporządzaniu powyższych koncepcji, analiz, strategii i planów, szczególnie uwzględnia się ochronę:

- zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;

4. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t. j. Dz. U. z 2018 r., poz. 142 ze zm.);
5. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t. j. Dz. U. z 2018 r., poz. 121 ze zm.);
6. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t. j. Dz. U. z 2017 r., poz. 862 ze zm.);
7. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (t. j. Dz. U. z 2018 r., poz. 450 ze zm.).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i bibliotekach określają:

1. Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (t. j. Dz. U. z 2018 r., poz. 720);
2. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t. j. Dz. U. z 2018 r., poz. 574);

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

1. Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (t. j. Dz. U. z 2018 r., poz. 217 ze zm.).

W stosunku do przedstawionej powyżej analizy najważniejszych aktów prawnych odnoszących się do ochrony zabytków oraz ich relacji z innymi ustawami, planami i strategiami, szczególnie podkreślić należy fakt, iż ochrona dziedzictwa jest jednym z ustawowych zadań samorządów. W ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (j.t. Dz. U. z 2018 r., 994 ze zm.), jako jedno z zadań własnych gminy wskazano sprawy *kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami* (art. 7, ust. 1, pkt 9). Wśród innych zadań własnych gminy – pośrednio związanych z ochroną zabytków – znajdują się sprawy m. in.: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów, organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

cel, czyli *zrównoważenie rozwoju kultury w regionach* uzupełniony został o szereg celi cząstkowych, spośród których na szczególne wyróżnienie zasługuje cel 4 – *zachowanie dziedzictwa i aktywna ochrona zabytków*, ale także zmniejszenie dysproporcji w rozwoju i dostępie do kultury, wzrost udziału kultury w PKB, modernizacja i rozbudowa infrastruktury kultury. NSRK realizowana jest poprzez Narodowy Program Kultury Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego, którego cele skupione zostały m.in. wokół:

- kompleksowej rewaloryzacji zabytków i ich adaptacji na cele kulturalne, edukacyjne, rekreacyjne i inne społeczne;
- zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości;
- podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego,
- tworzenie warunków do rozwoju i ochrony dziedzictwa kultury ludowej.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 to najważniejszy dokument strategiczny w zakresie przestrzennego zagospodarowania kraju, przyjęty w 2011 r. W dokumencie przedstawiono wizję, cele i kierunki oraz zasady, według których powinna być realizowana działalność człowieka w zakresie zrównoważonego zagospodarowania przestrzeni wspólnej. W zakresie dziedzictwa kulturowego, koncepcja realizowana jest bezpośrednio i pośrednio poprzez dwa cele:

- kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych;
- przywrócenie i utrwalenie ład przestrzennego.

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020, to program, którego celem jest wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju. W stosunku do dziedzictwa kulturowego, najważniejsze znaczenie ma czwarty cel szczegółowy, czyli *rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego*, oraz priorytet 4.1: *wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej*. Wśród najważniejszych działań w tym zakresie wymieniono:

- tworzenie warunków wzmocnienia tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym,
- ochronę dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu,
- digitalizację, cyfrową rekonstrukcję i udostępnianie dóbr kultury.
- szczególne znaczenie w ramach SRKS ma aktywny udział społeczeństwa w ochronie dziedzictwa kulturowego.

niedostateczną promocję i nakłady finansowe na opiekę nad zabytkami i inne. Wśród szans w tym zakresie wskazano m.in. wykorzystanie środków na ochronę zabytków.

W wizji rozwoju zawarto odniesienia do najważniejszych sfer życia społeczno-gospodarczego Powiatu Kieleckiego, w tym dobrego wykorzystania walorów przyrodniczych, kulturowych i historycznych. Zadanie to realizuje cel strategiczny II – ochrona i racjonalne wykorzystanie środowiska, przestrzeni i dóbr kultury. Bardzo ważnymi działaniami wspierającymi realizację tego celu będzie wspieranie rewitalizacji przestrzeni, obiektów lub budynków powiatu zdegradowanych w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym, przestrzenno-funkcjonalnym, zarówno na terenach miejskich, jak i wiejskich, w celu przywrócenia dotychczasowych lub nadania im nowych funkcji użytkowych (społecznych, gospodarczych, turystycznych lub kulturalnych).

W ramach celu operacyjnego II.4 wskazano następujące kierunki działań:

- kształtowanie przestrzeni publicznej na obszarach wiejskich poprzez wspieranie działań poszczególnych gmin w aspekcie ukształtowania przestrzeni publicznej zgodnie z wymaganiami ładu przestrzennego,
- ochrona zabytków i budownictwa tradycyjnego poprzez wspieranie działań poszczególnych gmin w aspekcie odnawiania lub poprawy stanu zabytkowych obiektów budowlanych, służących zachowaniu dziedzictwa kulturowego oraz zakupu obiektów charakterystycznych dla tradycji budownictwa w danym regionie z przeznaczeniem na cele publiczne.

oraz innych, nie objętych dotąd ochroną konserwatorską np. kapliczek, figur i krzyży przydrożnych oraz pieca wapiennego w Jaworzni.

W zakresie ochrony wartości krajobrazowych, w studium podkreślono, że walory krajobrazowe gminy tworzą elementy środowiska przyrodniczego oraz kulturowego, związanego z osadnictwem i działalnością górniczą. Wskazano kierunki działań postulujące zarówno ochronę ogólnych widokowych walorów miejscowości i zabytków, jak i ochronę indywidualną budynków istotnych dla krajobrazu kulturowego Gminy.

Program rewitalizacji Gminy Piekoszów na lata 2017-2023 przygotowywany był w oparciu o priorytet partycypacji społecznej, który gwarantuje skuteczność i trwałość podejmowanych działań. Obszar zdegradowany, na którym zdiagnozowano największą kumulację negatywnych zjawisk społecznych oraz gospodarczych, środowiskowych, przestrzennych, technicznych, składa się z 5 sołectw wiejskich, spośród których wyszczególniono dwa obszary rewitalizacji: sołectwo Piekoszów oraz sołectwo Jaworznia.

Sołectwo Piekoszów, jako centralny obszar całej wsi ma największe znaczenie dla rozwoju całej Gminy, dlatego przyznano mu pierwszeństwo w planowanej rewitalizacji. Wskazano, że na terenie sołectwa znajduje się wpisane do rejestru zabytków nieruchomych sanktuarium (kościół parafialny), które corocznie przyciąga wielu turystów. Podkreślono, że sam budynek wymaga remontu, a przestrzeń wokół niego zagospodarowania i dostosowania do potrzeb niepełnosprawnych. Brak właściwej infrastruktury technicznej – zwłaszcza parkingów – wpływa na nieuporządkowanie całej przestrzeni centrum Piekoszowa.

Drugim obszarem zdegradowanym jest sołectwo Jaworznia, które uzyskało najgorsze notowania w analizie negatywnych czynników społecznych, gospodarczych i innych. Na terenie sołectwa zlokalizowany jest nieczynny kamieniołom „Jaworznia”, gdzie odkryto największy w górach świętokrzyskiej system jaskiń: Chelosiowa Jama, Jaskinia Jaworznicka i Jaskinia Pajęcza. Ich unikalny charakter był podstawą do objęcia tego terenu ochroną w ramach rezerwatu przyrody nieożywionej „Chelosiowa Jama” w 1997 r.

Głównym celem programu rewitalizacji gminy Piekoszów jest poprawa jakości życia mieszkańców Gminy Piekoszów poprzez rewitalizację przestrzeni publicznej oraz aktywizację społeczności lokalnej. Z pośród wyznaczonych kierunków działań, na szczególną uwagę załuguje cel szczegółowy nr 3: poprawa jakości przestrzeni publicznej z zachowaniem zasad ochrony środowiska, w ramach którego zaplanowano renowację zabytkowego kościoła oraz jego otoczenia. Ponadto, uwzględniając konieczność elastyczności i dostosowania programu do zmieniających się potrzeb założono realizację innych działań w zakresie m.in. zachowania, ochrony oraz promowania i rozwoju dziedzictwa naturalnego i kulturowego.

- wpisane są do rejestru zabytków;
- nie stanowią własności Gminy;
- posiadają istotne znaczenie historyczne, sakralne, artystyczne lub kulturowe dla mieszkańców Gminy.

Dotacja udzielona może być każdemu, kto posiada tytuł prawny do dysponowania zabytkiem, na podstawie wniosku (wraz z załącznikami) złożonego do Wójta Gminy. Wysokość dotacji, przy uwzględnieniu innych źródeł finansowania, nie może przekroczyć 100% nakładów koniecznych na zrealizowanie prac (§ 4, 5). Dotacja obejmować może nakłady na (§ 3):

- 1) sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich,
- 2) przeprowadzenie badań konserwatorskich, architektonicznych lub archeologicznych,
- 3) wykonanie dokumentacji konserwatorskiej,
- 4) opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich,
- 5) wykonanie projektu budowlanego robót budowlanych,
- 6) sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz,
- 7) zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku,
- 8) stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku,
- 9) odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki,
- 10) odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych,
- 11) modernizację instalacji elektronicznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają
- 12) oryginalne, wykonanie z drewna części składowe i przynależności,
- 13) wykonanie izolacji przeciwwilgociowej,
- 14) zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanego do rejestru,
- 15) zakup i montaż instalacji przeciwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej,
- 16) inne prace konieczne do wykonania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych.

Do Uchwały załączono wzór wniosku o dotację (załącznik 1) oraz wzór sprawozdania końcowego z wykonania prac, które stanowi podstawę rozliczenia dotacji (załącznik 2), co czyni Uchwałę kompletnym i przejrzystym dokumentem prawa lokalnego.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego: zgodnie z danymi GUS, łączna powierzchnia obowiązujących planów zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy Piekoszów wynosi 71ha, co stanowi zaledwie 0,7% powierzchni gminy (obowiązuje łącznie 33 plany). Zdecydowana większość

11. Zmiana nr 10/2002 w miejscowym planie ogólnym zagospodarowania przestrzennego gminy Piekoszów uchwalona Uchwałą nr II/17/2002 Rady Gminy z dnia 09 grudnia 2002 r.,
12. Zmiana nr 2/98 w miejscowym planie ogólnym zagospodarowania przestrzennego gminy Piekoszów uchwalona Uchwałą nr III/33/99 Rady Gminy z dnia 30 kwietnia 1999 r.,
13. Zmiana nr 2/2002 w miejscowym planie ogólnym zagospodarowania przestrzennego gminy Piekoszów uchwalona Uchwałą nr VII/119 Rady Gminy z dnia 10 października 2002 r.,
14. Zmiana nr 2/2003 w miejscowym planie ogólnym zagospodarowania przestrzennego gminy Piekoszów uchwalona Uchwałą nr XI/113/2003 Rady Gminy z dnia 30 października 2003 r.,
15. Zmiana nr 2/2003 w miejscowym planie ogólnym zagospodarowania przestrzennego gminy Piekoszów uchwalona Uchwałą nr XI/113/2003 Rady Gminy z dnia 30 października 2003 r.,
16. Zmiana nr 3/2002 w miejscowym planie ogólnym zagospodarowania przestrzennego gminy Piekoszów uchwalona Uchwałą nr VII/120/2002 Rady Gminy z dnia 10 października 2002 r.,
17. Zmiana nr 4/2002 w miejscowym planie ogólnym zagospodarowania przestrzennego gminy Piekoszów uchwalona Uchwałą nr VII/121/2002 Rady Gminy z dnia 10 października 2002 r.,
18. Zmiana nr 5/2002 w miejscowym planie ogólnym zagospodarowania przestrzennego gminy Piekoszów uchwalona Uchwałą nr VII/122/2002 Rady Gminy z dnia 10 października 2002 r.,
19. Zmiana nr 6/2002 w miejscowym planie ogólnym zagospodarowania przestrzennego gminy Piekoszów uchwalona Uchwałą nr VII/123/2002 Rady Gminy z dn 10. 10. 2002.
20. Zmiana nr 7/2002 w miejscowym planie ogólnym zagospodarowania przestrzennego gminy Piekoszów uchwalona Uchwałą nr VII/124/2002 Rady Gminy z dnia 10 października 2002 r.,
21. Zmiana nr 8/2002 w miejscowym planie ogólnym zagospodarowania przestrzennego gminy Piekoszów uchwalona Uchwałą nr VII/125/2002 Rady Gminy z dnia 10 października 2002 r.,
22. Zmiana nr 9 miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Piekoszów uchwalona Uchwałą nr VI/31/1997 Rady Gminy z dnia 28 października 1997 r.,
23. Zmiana nr 11 miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Piekoszów uchwalona Uchwałą nr VI/32/1997 Rady Gminy z dnia 28 października 1997 r.,
24. Zmiana nr 11/2002 w miejscowym planie ogólnym zagospodarowania przestrzennego gminy Piekoszów uchwalona Uchwałą nr VII/126/2002 Rady Gminy z dnia 10 października 2002 r.,
25. Zmiana nr 12 miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Piekoszów uchwalona Uchwałą nr II/7/1997 Rady Gminy z dnia 23 lutego 1999 r.,
26. Uchwała nr VI/70/2003 Rady Gminy w Piekoszowie z dnia 28 kwietnia 2003 roku, zmieniająca Uchwałę nr V/42/2003 z dnia 28 lutego 2003 roku w sprawie zmiany nr 15/2002 w miejscowym planie ogólnym zagospodarowania przestrzennego gminy Piekoszów,
27. Uchwała nr VI/69/2003 Rady Gminy w Piekoszowie z dnia 28 kwietnia 2003 roku, zmieniająca Uchwałę nr V/44/2003 z dnia 28 lutego 2003 roku, w sprawie zmiany nr 20/2002 w miejscowym planie ogólnym zagospodarowania przestrzennego gminy Piekoszów,

Powstanie zamku w Piekoszowie (obecnie Podzamcze) tradycyjnie związane jest z Janem Karolem Tarło, kasztelanem wiślickim, starostom olsztyńskim i zwoleńskim⁵. Wydaje się jednak, że właściwym fundatorem zamku był Jan Aleksander Tarło (wzmiankowany od 1644 r), tym bardziej, że jest on również fundatorem pobliskiego kościoła we wsi Chełmce (przed 1665 r.). Wszechstronna działalność polityczna, kulturalna i fundatorska uczyniła z Jana Aleksandra Tarły jednego z czołowych polityków zwianych z dworem Władysława IV i Jana III Sobieskiego. Przywoływany słownik geograficzny, charakteryzuje zamek, jako budowlę czteroboczną, dwukondygnacyjną, mającą na rogach 4 baszty i różniącą się od pałacu biskupów w Kielcach jedynie dachem oraz *mniej* architektonicznych ozdobach okazałością. Niestety już w połowie XIX w. pałac strawił pożar i do dziś – pomimo prób odbudowy w 2 poł. XIX w. – nie odzyskał dawnej świetności.

Piekoszów rozwinął się przy „drodze bitej” z Kielec w kierunku zachodnim. Ukształtowanie terenu wymusiło rozwój historycznej części miejscowości pomiędzy wzgórzami na wschodnie (kościół parafialny) oraz zachodzie. Zestawienie dostępnych map archiwalnych w konfrontacji z dzisiejszym rozplanowaniem miejscowości wskazuje na zachowany pierwotny, historyczny układ urbanistyczny, wyznaczony przebiegiem dzisiejszych dróg 761 i 785 oraz ulic Wolności i Kolejowej. Zabudowa małomiasteczkowa skupiona w tym rejonie, podporządkowana była – i wciąż jest – monumentalnej bryle kościoła parafialnego p.w. Narodzenia NMP. Innym istotnym elementem krajobrazu jest cmentarz parafialny, ulokowany na północ od kościoła. Współczesna zabudowa miejscowości rozwijała się w 2 połowie XX w. w kierunku sąsiednich, zlokalizowanych najbliżej miejscowości.

Krajobraz kulturowy

Gmina Piekoszów charakteryzuje się zróżnicowanym ukształtowaniem terenu. Część zachodnia gminy charakteryzuje się rzeźbą łagodną, z nieznacznymi różnicami wysokości oraz łagodnym nachyleniem stoków. W części południowo-zachodniej zauważyć można również pagórkowatą rzeźbę terenu, z niezwykle charakterystycznymi kopulastymi pagórkami. W południowej części terenu, o jego charakterze decydują sięgające tu pasma i grzbiety Gór Świętokrzyskich, których wysokości nie sięgają jednak 350 m n.p.m. Najwyższe wzniesienie stanowi Góra Plebańska (341 m n.p.m.), a najniższy punkt znajduje się w dolinie Łośnej, w okolicach Młynówki (225 m n.p.m.). wschodnią część gminy zajmuje Grzbiet jaworzański, a środkową wyerodowana Dolina Białogońska (średnia wysokość 240-250 m n.p.m.). Obszar gminy przecinają dwie rzeki – Bobrza na wschodzie oraz Łośna (Łososina, Wierna Rzeka) i Hutka na zachodzie⁶. Rzeki te mają przebieg południkowy z równoleżnikowo rozłożonymi dopływami. Wśród innych wód powierzchniowych na terenie gminy wymienić należy również pięć stawów rybnych w miejscowościach Łosienek, Wincentów oraz Gniewce.

⁵ *Słownik geograficzny...*, s. 88.

⁶ *Studium uwarunkowań...*, s. cz. I, s. 14, 18-19.

Szczególną formą ochron przyrody są położone na wschodnich i południowych obrzeżach gminy *obszary Natura 2000*, utworzone w celu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków, które uważa się za szczególnie cenne i zagrożone (w skali europejskiej). Wśród tych form ochrony wyróżnić można:

- Obszar Dolina Bobrzy PLH 260014, chroniący m.in. starorzecza, łąki o różnym stopniu wilgotności oraz murawy kserotermiczne uzupełnione o rzadkie i zagrożone w skali kraju gatunki roślin i zwierząt;
- Obszar Wzgórza Chęcińsko-Kieleckie – Obszar Specjalnej Ochrony Siedlisk PLH260041, chroniący rozległe doliny rzeczne otoczone odkrytymi grzbietami górskimi jako obszar o wyjątkowych walorach geologicznych i geomorficznych oraz występowaniu cennych gatunków roślin i zwierząt.

Zwłaszcza w południowej części gminy, szczególną rolę w kształtowaniu krajobrazu miały *lokalne tradycje górnicze*, historycznie związane z wydobyciem rud rudy, miedzi, ołowiu i srebra, a obecnie, również wydobyciem kamienia. Eksploatacja kruszywa naturalnego odbywająca się metodą odkrywkową powoduje nieodwracalne przekształcenia krajobrazu, co szczególnie widoczne jest w miejscowościach Gałęzice, Jaworznia, Górki Szczukowskie oraz Piekoszów. Również zagospodarowanie obszaru zwałów odpadów mineralnych oraz wyrobisk wymagających rekultywacji wpływa na przekształcenia krajobrazu, które uznać należy jednak za niezbędne ze społecznego i gospodarczego punktu widzenia. Należy przy tym zauważyć, że kopalnie odkrywkowe Miedzianka i Szczukowskie Górki funkcjonujące na terenie gminy są głównymi miejscami zatrudnienia lokalnej ludności.

Gmina Piekoszów, ze względu na swoje położenie posiada – zwłaszcza we wschodniej części, graniczącej z miastem wojewódzkim Kielce – *charakter podmiejski*. Zabudowa poszczególnych wsi w centralnej części gminy, rozwijająca się pierwotnie wzdłuż głównych ulic, w 2 połowie XX w. uzupełniona została o współcześnie rozplanowane osiedla. Poszczególne wsie nie posiadają wyróżniającego się przestrzennie centrum, choć usługi koncentrują się zwykle w dość zbliżonym obszarze. Na terenie całej gminy dominuje zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna, budownictwo wielorodzinne reprezentowane jest przez trójkondygnacyjne bloki w Piekoszowie i Skalce.

Jedynie Piekoszów, jako najprężniej rozwijająca się miejscowość, może predestynować do posiadania centrum – funkcje publiczne, handlowo-usługowe oraz kultowe skupiają się w obrębie ul. Częstochowskiej. W najstarszej części wsi dominują domy jednorodzinne, o różnej formie i czasie powstania. Niestety obszar ten nie zachował historycznego charakteru i zabudowy ze względu na intensywny rozwój społeczno-gospodarczy. Obiekty mieszalne wymieszane są z obiektami usługowymi, często poprzez częściową lub całkowitą adaptację domów na cele gospodarcze. Zabudowa rozwijająca się na wschód od historycznego centrum Piekoszowa, powstała w XX w. to

W wschodniej części i zachodniej części krajobraz *dolin rzecznych nieznacznie przekształcony*, cenny ze względu na bioróżnorodność oraz utrzymanie korytarzy ekologicznych. Wskazane rolnicze zagospodarowanie tego terenu bądź pozostawienie go w zakresie zieleni urządzonej i nieurządzonej (zagrożenie powodziowe warunkuje przeciwwskazania dla zabudowy mieszkaniowej i usługowej).

W centralnej części krajobraz *osadniczy i osadniczo-rolniczy*, ze zwartą zabudową poszczególnych wsi (dominują tzw. „ulicówki”) uzupełnioną o obszary użytkowane rolniczo. Stosunkowo dobre skomunikowanie oraz ukształtowanie terenu (niewielkie różnice wysokości) warunkują rozwój osadnictwa, którym pokierować należy poprzez przeciwdziałanie rozpraszaniu się zabudowy mieszkalnej.

Krajobraz przemysłowy/górnictwa bardzo przekształcony przez człowieka w obszarach eksploatacji złóż surowców mineralnych, zwłaszcza złóż wapieni. Działalność znajdująca ekonomiczne uzasadnienie powinna planowana i realizowana być ze wskazaniem jak najmniejszej ingerencji w środowisko naturalne i właściwej rekultywacji terenu po zakończeniu wydobycia.

Zabytki nieruchome

Zabytek nieruchomy – zgodnie z definicją zawartą w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami – to nieruchomość, jej części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną i naukową (art. 3 pkt. 1 i 2). Wśród zabytków nieruchomych wyszczególnić można (art. 6, ust. 1, pkt 1):

- krajobrazy kulturowe,
- układy urbanistyczne, ruralistyczne i zespoły budowli,
- dzieła architektury i budownictwa,
- dziełami budownictwa obronnego,
- obiekty techniki, a zwłaszcza kopalnie, huty, elektrownie i inne zakłady przemysłowe,
- cmentarze,
- parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni,
- miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,
- otoczenie zabytku wpisanego do rejestru zabytków.

odegrał kościół katolicki oraz zaangażowanie spiskowców warszawskich. W połowie 1862 r., gdy spodziewano się, że w każdej chwili może rozpocząć się pobór do carskiego wojska, tzw. branka, intensyfikowano przygotowania do wybuchu powstania. Pomimo zaangażowania wszystkich warstw społecznych, powstanie zakończyło się fiaskiem i rozgoryczeniem lokalnej ludności, która znosić musiała represje zaborcy. Zarówno wydarzenia 1863 r. jak i późniejsze, związane z II wojną światową pozostały jednak w pamięci mieszkańców, czego odzwierciedleniem są istniejące na terenie gminy Piekoszów pomniki. Wśród wyróżnić można:

- Łosienek – miejsce pochówku powstańca z 1863 r.,
- Ponadto, wśród Miejsc Pamięci związanych z II Wojną Światową wymienić należy:
- Brynica – tablica upamiętniająca mieszkańców miejscowości poległych w 1944 r.,
- Gałęzice – pomnik ku czci poległych w 1944 r.,
- Piekoszów – zbiorowa mogiła żołnierzy Wojska Polskiego poległych w 1939 r. na cmentarzu parafialnym,
- Piekoszów – zbiorowa mogiła żołnierzy Wojska Polskiego poległych w 1939 r. na cmentarzu parafialnym,
- Wesola-Młynki – Pomnik Polaków rozstrzelanych w 1943 r.

Osobną kategorią Miejsc Pamięci na terenie gminy są kamienie upamiętniające wielowiekową historię poszczególnych ośrodków osadniczych, w tym:

- Gałęzice – kamień upamiętniający 700-lecie wsi.,
- Zajączków – kamień upamiętniający 700-lecie wsi.

Osobą kategorią zabytków Gminy Piekoszów są zabytki techniki reprezentowane przez młyn wodny w Łosieniu oraz Wesolej-Młynkach. Ruina młyna w Młynkach również związana jest z tragicznymi wydarzeniami II wojny światowej. Ostatni właściciele młyna, rodzina Gorajów, w czasie wojny pomagali partyzantom – ukrywali ich, zaopatrywali w żywność. Wskutek donosu, żandarmi z Łopuszna i Kielce otoczyli młyn w nocy 21 czerwca 1943 roku, ograbili go, a mieszkańców rozstrzelali na pobliskiej łączce nad Wierną Rzeką.

Gmina Piekoszów zlokalizowana jest w powiecie kieleckim, jej powierzchnia stanowi 4.6% powierzchni powiatu, a liczba mieszkańców niecałe 8% mieszkańców powiatu. Piekoszów sąsiaduje z gminami: Chęciny, Sitkówka-Nowiny, miasto Kielce, Miedziana Góra, Strawczyn, Łopuszno, Małogoszcz. Spośród wymienionych większość to gminy mające charakter wiejski (Strawczyn i Chęciny – miejsko-wiejska). Jedynie miasto Kielce to ośrodek miejski (stolica województwa) o nieporównywalnym z gminami wiejskimi zasobem zabytków. Średnią zabytków w analizowanym regionie zdecydowanie przewyższa również gmina Chęciny, której zasób zabytków jest znacznie ponad

Tabela 2. Analiza dostępności zabytków Gminy Piekoszów na tle gmin sąsiednich (bez m. Kielce).

Gmina	Piekoszów	Chęciny	Sitkówka-Nowiny	Miedziana Góra	Strawczyn	Łopuszno	Małogoszcz	Średnia
Powierzchnia [km ²]	103,0	127,4	45,6	71,1	85,9	177,0	146,1	108,0
Liczba mieszkańców [os]	16 449	15 953	7 777	11 381	10 674	9 062	11 626	11 846
Gęstość zaludnienia [os/km ²]	160	125	171	160	124	51	80	124
Liczba zabytków w rejestrze	4	63	1	11	9	5	12	15
Liczba zabytków w ewidencji	43	78	12	25	22	28	67	39,3
Liczba zabytków razem	47	141	13	36	31	33	79	54
Liczba zabytków razem na km ²	0,456	1,106	0,285	0,506	0,361	0,186	0,541	0,492
Współczynnik dostępu do dóbr dziedzictwa**	2,86	8,84	1,67	3,16	0,03	3,64	6,80	4,27

*Analiza bez miasta wojewódzkiego Kielce

Opracowanie własne na podstawie danych GUS (31 XII 2017) oraz danych WUOZ Kielce (30 V 2018).

Zabytki ruchome

Zabytek ruchomy – zgodnie z definicją zawartą w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami – to ruchomość, jej części lub zespół rzeczy ruchomych, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną i naukową (art. 3 pkt. 1 i 3). Wśród zabytków ruchomych wyszczególnić należy (art. 6, ust. 1, pkt 2):

- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- materiałami bibliotecznymi (...),
- instrumentami muzycznymi,
- wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Na terenie Gminy Piekoszów znajduje się około sto pięćdziesiąt obiektów objętych wojewódzką ewidencją zabytków ruchomych. Zwłaszcza cenny jest zbiór zabytków zlokalizowanych w kościele parafialnym p.w. Narodzenia NMP w Piekoszowie. Zespół liczy 133 karty stanowiące ewidencję *dział sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej* (art. 6, ust. 1, pkt 2, lit. a), w tym:

- wyposażenie meblarskie – 9 szt. (ołtarze, ambona itp.),
- szaty liturgiczne – 72 szt., (ornaty, stuly, komże itp.),
- obrazy – 17 szt.,
- rzeźby samodzielne – 7 szt.,
- krucyfiksy – 6 szt. (4 drewniane, 2 żeliwne),
- wyposażenie liturgiczne – 16 szt. (naczynia, lichtarze, świeczniki, pacyfikał, krucyfiksy ołtarzowe itp.),
- inne – 6 szt. (chorągiew, lampa wieczna, żardyniera przyścienna, sukienka do obrazu, chusta św. Weroniki, krata żeliwna dekoracyjna).

Ponadto, wśród obiektów ruchomych, ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków wyszczególnić należy:

Na cmentarzu przykościelnym przy kościele parafialnym w Piekoszowie:

- fragment epitafium barokowego, 1534 r., wmurowany w mur wschodni ogrodzenia terenu przykościelnego;
- tablica epitafijna Franciszka Zdziechowicza, ok. 1803 r., wmurowana w mur wschodni ogrodzenia terenu przykościelnego;
- tablica epitafijna rodziny Gawrońskich, ok. 1588 r., wmurowana w mur wschodni ogrodzenia terenu przykościelnego;
- barokowa tablica fundacyjna, ok. 1610 r., wmurowana w mur zachodni ogrodzenia terenu przykościelnego;

Na cmentarzu parafialnym w Piekoszowie szczególnie wyróżnić należy **wpisane do rejestru zabytków ruchomych**:

- nagrobek Józefy Żochowskiej, ok. 1861 r., eklektyczny, żeliwny, zapewne wykonany w Odlewni Żeliwa w Białogonie – wpisany do rejestru zabytków ruchomych decyzją ŚWKZ w Kielcach z dn. 17.04.2012 r., znak: WUOZ.5140.1.13.2012.B, nr rej. 297B],
- nagrobek Ignacego Żochowskiego, ok. 1845 r., w stylu klasycystycznym, marmurowy – wpisany do rejestru zabytków ruchomych decyzją ŚWKZ w Kielcach z dn. 17.04.2012 r., znak: WUOZ.5140.1.13.2012.B, nr rej. 297B],
- nagrobek rodziny Ślaskich, ok. 1860 r., w stylu klasycystycznym, marmurowy – wpisany do rejestru zabytków ruchomych decyzją ŚWKZ w Kielcach z dn. 17.04.2012 r., znak: WUOZ.5140.1.13.2012.B, nr rej. 297B].

oraz inne, ujęte w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków:

- płyta nagrobna Serafiny z Umowskich Piotrowskiej, ok. 1865 r.,
- nagrobek rodziny Gajzlerów, ok. 1930 r.,
- nagrobek Józefy Serwatorskiej, ok. 1881 r.,
- nagrobek Marianny Żoławy, ok. 1917 r.,
- nagrobek Wojciecha Korony, ok. 1937 r.

Zabytki archeologiczne

Stanowiska archeologiczne są integralnym, choć nie zawsze zauważalnym i w pełni docenianym składnikiem krajobrazu-kulturowego¹⁰. Obiekty archeologiczne to zabytki szczególnie narażone na

¹⁰ M. Józefowska, *Chronić czy udostępnić?: głos konserwatorski w sprawie użytkowania obiektów archeologicznych* (w:) *De rebus futuri memento: przyszłość przeszłego krajobrazu kulturowego Ziemi Sławińskiej*, pod red. W. Rączkowskiego i J. Sroki, Sławno 2002, s. 79 i nn.

etapów badawczych, spośród których wyróżnić można kwerendę archiwalną w muzeach, instytucjach publicznych i publikacjach oraz badania powierzchniowe.

Należy jednak pamiętać, że baza danych AZP jest bazą otwartą. Dołączane są do niej ciągle nowe informacje pochodzące z kolejnych badań czy też weryfikacji badań wcześniejszych. W związku z powyższym dokumentacja stanowisk archeologicznych utworzona metodą AZP jest źródłem najbardziej aktualnej wiedzy o terenie. Dotychczas na omawianym terenie zewidencjonowano 90 stanowisk archeologicznych, które zestawiono w tabeli poniżej.

Tabela 4. Wykaz stanowisk archeologicznych ujętych w GEZ Piekoszów.

Lp.	Miejscowość	obszar AZP	nr stanowiska w miejsc.	nr stanowiska w obszarze	charakterystyka
1	Łosień	84-60	1	12	osada - nowożytność
2	Brynica	84-61	5	17	śląd osadnictwa - pradziej
3	Brynica	84-61	6	18	śląd osadnictwa - okr. wczesnonowożytny i okr. nowożytny
4	Brynica	84-61	7	19	śląd osadnictwa - późne średniowiecze; śląd osadnictwa okr. wczesnonowożytny i okr. nowożytny
5	Brynica	84-61	8	20	śląd osadnictwa - neolit; śląd osadnictwa - późne średniowiecze
6	Brynica	84-61	9	21	śląd osadnictwa - późne średniowiecze śląd osadnictwa - okres wczesnonowożytny i okr. nowożytny
7	Brynica	84-61	10	22	śląd osadnictwa – neolit (?); śląd osadnictwa - późne średniowiecze
8	Brynica	84-61	11	23	śląd osadnictwa – pradziej; osada - późne średniowiecze i okr. wczesnonowożytny
9	Brynica	84-61	12	24	śląd osadnictwa – pradziej; osada - późne średniowiecze i okr. wczesnonowożytny
10	Brynica	84-61	13	25	śląd osadnictwa – neolit; osada - późne średniowiecze i okr. wczesnonowożytny
11	Brynica	84-61	14	26	śląd osadnictwa – neolit; osada - późne średniowiecze i okr. wczesnonowożytny
12	Brynica	84-61	15	27	śląd osadnictwa - okr. wczesnonowożytny
13	Brynica	84-61	16	28	śląd osadnictwa - późne średniowiecze i okr. wczesnonowożytny
14	Brynica	84-61	17	29	śląd osadnictwa - późne średniowiecze i okr. wczesnonowożytny
15	Brynica	84-61	18	30	śląd osadnictwa wczesne średniowiecze (XI-XIIIw.)
16	Brynica	84-61	19	31	relikty młyna wodnego - okr. nowożytny

Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2018-2021
Gmina Piekoszów

46	Piekoszów	85-61	11	21	ślad osadniczy - neolit (?); ślad osadniczy - okres wczesnonowżytny
47	Podzamcze	85-61	1	29	osada - komornicka – mezolit; osada - neolit (?)
48	Podzamcze	85-61	2	30	Rezydencja obronna - teren założenia parkowego - ślad osadniczy - okres wczesnonowżytny (XVII wiek)
49	Podzamcze	85-61	3	31	ślad osadniczy k. przeworska - późne OWR; ślad osadniczy - wczesne średniowiecze ślad osadniczy - późne średniowiecze i okres wczesnonowżytny
50	Podzamcze	85-61	4	32	ślad osadniczy - relikty urzędzenia parkowego- tzw. Solament - okres wczesnonowżytny
51	Podzamcze	85-61	5	33	ślad osadniczy - okres wczesnonowżytny i okres nowżytny
52	Podzamcze	85-61	6	34	ślad osadniczy - okres wczesnonowżytny
53	Podzamcze	85-61	7	35	ślad osadniczy - okres nowżytny
54	Podzamcze	85-61	8	36	ślad osadniczy - okres wczesnonowżytny
55	Rykoszyn	85-61	2	1	ślad osadniczy - kul. Przeworska OWR
56	Rykoszyn	85-61	3	2	ślad osadniczy epoka - kamienia
57	Rykoszyn	85-61	4	3	ślad osadniczy - wczesne średniowiecze
58	Rykoszyn	85-61	5	4	ślad osadniczy - późne średniowiecze i okr. wczesnonowżytny
59	Rykoszyn	85-61	6	5	ślad osadniczy - okr. wczesnonowżytny i okr. nowżytny
60	Rykoszyn	85-61	7	6	ślad osadniczy - wczesne średniowiecze ślad osadniczy - okr. wczesnonowżytny
61	Rykoszyn	85-61	8	7	ślad osadniczy - okres nowżytny
62	Szczukowice	85-61	3	25	ślady huty metali kolorowych (srebra i ołowiu) - XVII - XIX w. (?)
63	Wincentów	85-61	1	8	ślad osadniczy - okres nowżytny
64	Wincentów	85-61	2	9	ślad osadniczy - okres nowżytny
65	Wincentów	85-61	3	10	ślad osadniczy - okres wczesnonowżytny
66	Brynica	85-62	32	29	ślad osadnictwa - przemysł tardenuaski - mezolit
67	Brynica	85-62	33	30	ślad osadnictwa - okres wczesnonowżytny - okres nowżytny
68	Szczukowice	85-62	4	31	ślad osadnictwa - przemysł tardenuaski (?) – mezolit (?)
69	Szczukowice	85-62	5	32	ślad osadnictwa - okres wczesnonowżytny - okres nowżytny
70	Szczukowice	85-62	6	33	ślad osadnictwa - okres nowżytny
71	Szczukowice	85-62	7	34	ślad osadnictwa - okres nowżytny
72	Szczukowskie Góry	85-62	1	27	osada - zespół z okresu wczesnonowżytnego i późnonowżytnego

pokolenie i ustawicznie odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Dziedzictwo niematerialne obejmuje: tradycje i przekazy ustne, w tym język, jako narzędzie przekazu, spektakle i widowiska, zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne, wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki, także umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem.

Obowiązkiem władz gminy jest podjęcie działań mających na celu zapewnienie przetrwania niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w tym jego identyfikację, dokumentację, badanie, zachowanie, zabezpieczenie, promowanie, wzmacnianie i przekazywanie, w szczególności przez edukację formalną i nieformalną, jak również rewitalizację różnych aspektów tego dziedzictwa.

Spśród dziedzictwa niematerialnego, szczególne znaczenie dla lokalnej społeczności mają tradycje niepodległościowe i narodowowyzwoleńcze. Ogromne znaczenie dla utrwalenia tego dziedzictwa miała działalność literacka Stefana Żeromskiego, zwłaszcza wydana w 1911 r. powieść *Wierna rzeka*. Żeromski wykorzystał w niej rodzinne przekazy z lat 1963-1964. Uczestnikiem powstania był jego wuj – Jan Saski, dziedzic Rudy Zajązkowskiej. W powstaniu walczyli również jego synowie, cioteczni bracia Żeromskiego. Dwór rodziny Saskich w Rudzie Zajązkowskiej, nad rzeką Łososiną (zwany również Łośną) został spalony w 1864 r. Tytułowa *Wierna rzeka* pomogła powstańcowi rannemu w bitwie pod Małogoszczą. Oddziaływanie powieści było tak mocne, że nazwa „*Wierna Rzeka*” stopniowo weszło do powszechnego obiegu w miejsce Łososiny lub Łośnej. Znalazło to odzwierciedlenie w mapach oraz przewodnikach, a przede wszystkim w pamięci i tożsamości lokalnej społeczności i nie tylko.

4.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

W gminie Piekoszów zlokalizowane są następujące zabytki objęte wpisem do rejestru województwa świętokrzyskiego:

Tabela 5. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków na terenie Gminy Piekoszów.

Lp.	Lokalizacja	Zabytek	Nr rejestru	Forma ochrony
1	Piekoszów	Kościół parafialny p.w. Narodzenia NMP, XIX w.,	A.441	Decyzja WKZ w Kielcach z dnia 16.10.1956 r., znak: KI.4-A-2/1/65/56 oraz decyzja WKZ w Kielcach z dnia 28.10.1971 r., znak: KI.Vb-680/634/71.
2	Piekoszów	Cmentarz parafialny, 2 ćw. XIX w.,	A.442	Decyzja WKZ w Kielcach z dnia 09.09.1992 r., znak: PSOZ.OW.Ki.5340/1228/92.
3	Podzamcze	Ruina pałacu Tarłów,	A.443/1	Decyzja Urzędu Wojewódzkiego w

Ruina pałacu Tarłów w Podzamczu, murowana, XVII w., jego fundacja tradycyjnie wiązana jest z Janem Karolem Tarło, jednakże wydaje się, że właściwym fundatorem zamku był Jan Aleksander Tarło, tym bardziej, że wiązany jest również z fundacją pobliskiego kościoła we wsi Chełmce (przed 1665 r.). Pałac powstał zapewne w połowie XVII w., co pozostaje w zgodzie z ogólną koncepcją architektoniczną pałacu (nawiązania do podobnych realizacji wczesnobarokowych i pałacu biskupów krakowskich w Kielcach). Już w latach 1844-46 pałac scharakteryzowano następująco: „zamek w XVII wystawiony, cztery narożne baszty, podobnie jak zamek kielecki mający, różni się jednakże dachem pojedynczym, a dwie kondygnacje wzniesionym i mniejszą w szczegółach budowniczych okazałością. Pokryty jest gontem (...)”. Ponadto wskazano jego wspaniałe urządzenie i „zabytki starożytne” przechowywane we wnętrzu¹³.

Pałac pozostawał w rękach rodu Tarłów do połowy XIX w. Dopóki otoczony był opieką fundatorów, pomimo trudnej sytuacji materialnej, nie stracił nic ze swego pierwotnego wyglądu i charakteru. Natomiast od połowy XIX w., po pożarze, zaczął się dla niego okres przebudowań, zmian i dewastacji, który w rezultacie doprowadził do kompletnej ruiny. Zasadnicza dewastacja przypada na przełom XIX i XX w. W tym czasie jeden z kolejnych właścicieli wyciął stare lipy rosnące wokół pałacu, kościółowi w Piekoszowie sprzedano filary kamienne z sieni pałacowej, marmurowe schody trafiły do Oblęgorka, a jeden z portali logii wejściowej stanowi wejście do kościoła w pobliskich Chełmcach. Jeszcze w latach 1925-1952 schodni, parterowy trakt pałacu jest zamieszkały w 6-ciu salach. Na przełomie lat 50-tych i 60-tych podjęto prace konserwatorskie, które ze względu na brak materiałów archiwalnych dotyczących wnętrza pałacu zaniechano. Obecnie pałac jest w trwałej ruinie, zdewastowany i podupadający na stanie technicznym.

4.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Tabela 6. Zabytki nieruchome wskazane do ujęcia w GEZ Gminy Piekoszów przez ŚWKZ w Kielcach.

Lp.	Lokalizacja	Zabytek	Ochrona w MPZP
1	Jaworznia	Kapliczka p.w. Św. Jana Nepomucena, pocz. XX w., dz. 639/64, ob. Jaworznia	Brak
2	Łosienek	Kapliczka murowana p.w. Św. Jana Nepomucena z czterospadowym dachem, XIX w., dz. 645/1, ob. Łosienek	Brak
3	Łosień	Młyn wodny, XIX w., dz. 106/5, ob. Łosień	Brak
4	Łosień	Cmentarz parafialny, XX w., dz. 281, ob. Łosień	Brak
5	Piekoszów	Cmentarz przykościelny, teren w granicach ogrodzenia, poł. XV w., przekształcony w XIX w. [w zespole kościoła	Brak

¹³ I. Badowska, *Pałac Tarłów...*, t., s. 14, za: *Opisy zabytków starożytności w guberni radomskiej, przez delegację wysłaną z polecenia Rady Administracyjnej Królestwa, w latach 1844/1846 zebrane, rysunkami w dwóch osobnych albumach zawartemi objaśnione*, 1850, s. 20.

13	Piekoszów	Figura przydrożna Św. Jakuba, XVIII w. (?), dz. 1084, ob. Piekoszów	Brak
14	Piekoszów	Krzyż przydrożny żeliwny ażurowy na kamiennym postumencie, poł. XX w. (1933 r.), dz. 1082/1, ob. Piekoszów	Brak
15	Piekoszów	Krzyż przydrożny metalowy na postumencie kamiennym, pocz. XX w. (1918 r.), dz. 927, ob. Piekoszów	Brak
16	Piekoszów	Miejsce Pamięci – zbiorowa mogiła Żołnierzy Wojska Polskiego poległych w 1939 r. na cmentarzu parafialnym, dz. 584, ob. Piekoszów	Brak
17	Piekoszów	Miejsce Pamięci – zbiorowa mogiła Żołnierzy Wojska Polskiego poległych w 1939 r. na cmentarzu parafialnym, dz. 584, ob. Piekoszów	Brak
18	Piekoszów	Figura przydrożna NMP z Dzieciątkiem na kamiennym postumencie, pocz. XIX w. (1816 r.), dz. 1102/4, ob. Piekoszów	Brak
19	Podzamcze	Krzyż przydrożny metalowy na kamiennym, zapewne wcześniejszym postumencie, pocz. XX w. (1908 r.), później przebudowany, dz. 653/1 i 653/2, ob. Podzamcze	Brak
20	Podzamcze	Krzyż przydrożny kamienny na kamiennym postumencie, poł. XX w. (950 r.), dz. 365/2, ob. Podzamcze	Brak
21	Podzamcze	Krzyż przydrożny kamienny, poł. XX w. (1940 r.), dz. 107/2 ob. Piekoszów	Brak
22	Rykoszyn	Krzyż przydrożny żeliwny na kamiennym cokole, poł. XIX w. (1861 r.), dz. 326/2, ob. Rykoszyn	Brak
23	Szczukowice	Krzyż przydrożny kamienny, poł. XX w., dz. 2284, ob. Szczukowice	Brak
24	Szczukowice	Krzyż przydrożny kamienny na kamiennym postumencie, poł. XX w. (1948 r.), dz. 718, ob. Szczukowice	Brak
25	Wesoła-Młynki	Miejsce Pamięci – pomnik Polaków rozstrzelanych w 1943 r., XX w. (1981 r.), dz. 234, ob. Wesoła	Brak
26	Wesoła-Młynki	Ruina młyna wodnego, XIX w., dz. 230, ob. Wesoła	Brak
27	Wincentów	Krzyż przydrożny żeliwny ażurowy na kamiennym postumencie, pocz. XX w. (1922 r.), dz. 536/2, ob. Wincentów	Brak
28	Zajączków	Kapliczka murowana Św. Jana Nepomucena z krzyżem metalowym w szczycie, lata 30-te XIX w., dz. 154 ob. Zajączków	Brak
29	Zajączków	Miejsce Pamięci – kamień upamiętniający 700-lecie wsi, Xxi w. (2006 r.), dz. 523/1, ob. Zajączków	Brak
30	Zajączków	Krzyż żelazny na kamiennym postumencie, XX w., dz. 523/1, ob. Zajączków	Brak
31	Zajączków	Kapliczka przydrożna, pocz. XX w. (1908 r.), dz. 544, ob. Zajączków	Brak

Źródło: opracowanie własne.

4.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Analiza wartości zabytkowych, stanu zachowania oraz walorów przyrodniczo-krajobrazowych gminy pozwoliła na sformułowanie najpilniejszych postulatów związanych z ochroną zabytków i krajobrazu kulturowego w Gminie Piekoszów.

Biorąc pod uwagę zasób dziedzictwa w Gminie – niewielką ilość zabytków wpisanych do rejestru oraz wartościowe walory przyrodniczo-krajobrazowe – oraz stan zachowanie i prawdopodobne zagrożenia poszczególnych zabytków, zauważyć należy, że:

Zespół kościoła parafialnego p.w. Narodzenia NMP w Piekoszowie – jest zabytkiem w najlepszym stanie technicznym, o spójnej i niemal autentycznej formie architektonicznej i przestrzennej. Regularnie prowadzone prace budowlane i konserwatorskie oraz planowane w ramach Gminnego Programu Rewitalizacji (2017-2023) inwestycje wokół zabytku uwzględniają jego autentyczną formę, kontekst urbanistyczny i krajobrazowy. W tym zakresie szczególnie istotne jest zachowanie charakteru pozostałych elementów zespołu, zwłaszcza bezpośredniego otoczenia świątyni oraz starodrzewu.

Należy także podkreślić, że kościół posiada bogaty zbiór zabytków ruchomych – w tym cennych dzieł sztuki sakralnej z XVII i XVIII w. – a zwłaszcza obrazów z XIX w., autorstwa m.in. Jana Grotta oraz Wojciecha Gersona. Są to obiekty w pełni zasługujące na wpis do rejestru, a także, co być może istotniejsze, wymagające uważnej pracy konserwatora w celu weryfikacji stanu zachowania oraz zahamowania postępujących zniszczeń.

Stała, niezmienna funkcja, rola ośrodka kultu Matki Bożej (sanktuarium) oraz troska parafian gwarantują dobry stan techniczny, a wpis do rejestru daje wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków narzędzia do utrzymania autentycznego charakteru zespołu oraz troski o najbliższe otoczenie.

Cmentarz parafialny w Piekoszowie – jest w stosunkowo dobrym stanie zachowania. Pomimo znaczącej degradacji technicznej poszczególnych nagrobków, zwłaszcza tych najstarszych, cmentarz zachował swój historyczny charakter oraz walory krajobrazowe. Jego bryła jest wciąż wyróżniającym się, wyodrębnionym z rolniczego otoczenia elementem krajobrazu. Wciąż czytelna kompozycja przestrzenna, pozostałości starodrzewu oraz murowane ogrodzenie, uzupełnione są o zabytkową kaplicę oraz poszczególne, historyczne nagrobki. Składa się to na spójny i wartościowy element dziedzictwa lokalnego. Jednocześnie, podkreślić należy, że ogromne znaczenie dla kontekstu urbanistycznego i krajobrazowego cmentarza ma zachowanie jego otoczenia – niezagospodarowanego – rolniczego i leśnego. Tak samo, akcentującym jego rolę w krajobrazie elementem jest droga dojazdowa z centrum wsi oraz rosnący przy niej szpaler drzew. Ten „najazd” cenny widokowo w obu kierunkach objęty powinien zostać ochroną krajobrazową, ze względu na rolę w kształtowaniu kontekstu pomiędzy miejscowością z kościołem parafialnym, a położonym poza granicami cmentarzem.

Podobieństwo to, wynikające być może ze wspólnego projektanta, a być może z legendy odnoszącej się do urażonej przez krakowskiego biskupa dumy Tarłów, jest bezsprzeczne. Dodaje to tym większą wartość lokalną pałacu, który wraz z pałacem biskupów krakowskich w Kielcach tworzy ciekawy kontekst historyczny, artystyczny i naukowy.

Wskazane powyżej cechy zabytku – ruiny pałacu Tarłów w Podzameczu – świadczą o jego wartości artystycznej, historycznej i naukowej, które stały się podstawą wpisu do rejestru zabytków. Wartości te są fundamentem ogromnego potencjału kulturowego, turystycznego i społecznego, dotąd w znikomym stopniu wykorzystywanego. Ewidentnym tego przejawem jest odradzające się w ostatnim czasie społeczne zainteresowanie (lokalne organizacje społeczne) oraz medialne jego odzwierciedlenie w tematycznych artykułach czy ilości filmików i zdjęć dostępnych w serwisach społecznościowych.

Jednocześnie, tak zdiagnozowane priorytety ochrony zabytków nie umniejszają rangi cennych lokalnie, niewielkich zabytków ważnych dla społeczności Piekoszowa – kapliczek, figur i krzyży przydrożnych. To one budują świadomość historii i przynależności do danego obszaru, są niemymi i często ostatnimi świadkami losów funkcji danych miejsc, historycznych centrów wsi, przepraw czy ważnych wydarzeń z przeszłości. Włączone do Gminnej Ewidencji Zabytków na etapie jej aktualizacji kapliczki i krzyże przydrożne są przejawem dostrzegania tych wartości przez Gminę Piekoszów i troski o ich zachowanie w dla następnych pokoleń.

Weryfikacja terenowa przeprowadzona na potrzeby niniejszego opracowania, pozwoliła na ustalenie stanu zachowania oraz aktualnych potrzeb zwianych z tą częścią dziedzictwa. Objazd zabytkoznawczy pozwolił na zidentyfikowanie:

1. krzyży przydrożnych wymagających natychmiastowej interwencji konserwatorskiej:

- krzyż przydrożny kamienny na postumencie w miejscowości Piekoszów, poł. XX w. (zjazd z ronda w centrum miejscowości w kierunku cmentarza) – uszkodzony mechanicznie lub pęknięty, z ułamaną nasadą krzyża wieńczącego, który ze względu na awaryjny stan techniczny poddany został pracom jeszcze w trakcie wykonywania niniejszego opracowania, w uzgodnieniu z ŚWKZ w Kielcach.
- krzyż przydrożny kamienny na postumencie w miejscowości Micigózd, pocz. XX w., (w centrum miejscowości), pęknięty w części postumentu oraz krzyża wieńczącego, prowizorycznie scalony kotwami i ściskami metalowymi.

2. krzyży przydrożnych i kapliczek o szczególnej wartości artystycznej:

- kapliczka murowana p.w. w. Jana Nepomucena w miejscowości Podzamecze, XIX w. (?), z figurą kamienną Jana Nepomucena, która pomimo wielu warstw pobiałych sugeruje formę stylową typową dla rzeźb barokowych;

5. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń

Elementem diagnozy stanu zachowania oraz potrzeb związanych z opieką nad zabytkami jest zawsze analiza SWOT – narzędzie diagnostyczne oparte o dogłębne rozpoznanie czterech kluczowych zagadnień: silnych stron [Strengths], słabych stron [Weaknesses], szans [Opportunities] oraz zagrożeń [Threats].

Tabela 8. Analiza słabych i mocnych stron dziedzictwa kulturowego na potrzeby GPOnZ Gminy Piekoszów.

Kategoria	Charakterystyka
Mocne strony	<p>Położenie gminy – bezpośrednie sąsiedztwo miasta wojewódzkiego Kielce i dogodna z nim komunikacja,</p> <p>Bogactwo przyrodnicze i wysoka jakość środowiska naturalnego,</p> <p>Zróznicowany i dobrze zachowany krajobraz kulturowy;</p> <p>Aktualne Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania Gminy Piekoszów;</p> <p>Bardzo dobry stan zachowania obiektów o funkcjach sakralnych i bogate tradycje religijne (sanktuarium w Piekoszowie);</p> <p>Liczne kapliczki, krzyże przydrożne, w tym kilka o wysokich walorach artystycznych oraz wiele innych, świadczących o lokalnych tradycjach kamieniarskich;</p> <p>Wciąż silne tradycje religijne i lokalna dbałość mieszkańców o zachowanie funkcji kultowych kapliczek i krzyży przydrożnych;</p> <p>Aktualna Gminna Ewidencja Zabytków, poszerzona na wniosek Gminy o obiekty wartościowe/istotne dla lokalnej społeczności;</p> <p>Zagwarantowanie środków samorządowych na poprawę stanu zachowania lokalnych zabytków (ujętych w gminnej Ewidencji Zabytków);</p> <p>Dobre warunki do rozwoju turystyki, w tym agroturystyki;</p>
Słabe strony	<p>Mała liczba obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków;</p> <p>Brak miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu całej Gminy;</p> <p>Brak opracowanej strategii rewaloryzacji i remontów zachowawczych dla obiektów zabytkowych z terenu gminy;</p> <p>Zły stan techniczny oraz degradacja otoczenia ruiny pałacu Tarłów w Podzamczu;</p>

	<p>Podzamczu;</p> <p>Brak wizji Gminy Piekoszów na ukierunkowanie rozwoju społeczno-gospodarczego w związku z realnym zagospodarowaniem potencjału ruin pałacu Tarłów w Podzamczu w przyszłości;</p> <p>Dalsze pogarszanie się stanu technicznego zabytków o lokalnym znaczeniu (kapliczki, krzyże przydrożne) położonych poza centami wsi;</p> <p>Nieprawidłowo prowadzone przez właścicieli prace konserwacyjne kapliczek, krzyży przydrożnych;</p> <p>Degradacja krajobrazu kulturowego poprzez wzmożony ruch inwestycji budowlanych, zwłaszcza mieszkaniowych,</p> <p>Postępująca zmiana funkcji krajobrazu rolniczego związana z zjawiskiem rozpraszania zabudowy mieszkalnej;</p> <p>Słabe zaangażowanie młodszych pokoleń w poznawanie i kultywowanie lokalnych tradycji;</p> <p>Rozprzestrzenienie się terenów o funkcjach przemysłowych;</p> <p>Degradacja środowiska oraz brak planów rekultywacji terenów poprzemysłowych;</p>
--	---

Zródło: opracowanie własne.

uzależniona będzie od możliwości organizacyjnych i budżetowych Gminy. W przypadku braku środków, realizowany będzie w przyszłych okresach programowych.

Priorytet II:

Ochrona krajobrazu kulturowego
i świadome jego kształtowania

Priorytet ukierunkowany jest na działania związane ze strategiczną i planistyczną działalnością Gminy Piekoszów. Oprócz kontynuowania prac nad miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, gmina inicjuje dyskusję nad stanem obecnym, przyszłością oraz możliwościami wykorzystania zasobu dziedzictwa dla rozwoju społeczno-gospodarczego regionu. Priorytet nie obejmuje działań na rzecz niezagospodarowanego obecnie potencjału najcenniejszego zabytku lokalnego dziedzictwa – ruin pałacu Tarłów w Podzamczu. Nie pozostając obojętnym na los tego zabytku, Gmina będzie monitorować sytuację prawno-właścicielską zabytku oraz dołoży wszelkich starań, by przyszłe inwestycje prowadzone przez właściciela były oparte o najlepsze praktyki w zakresie adaptacji na cele społeczne oraz spełniały oczekiwania lokalnej społeczności.

Priorytet III:

Badanie i dokumentacja dziedzictwa oraz edukacja
służąca budowaniu tożsamości lokalnej społeczności

Priorytet związany jest z ważną rolą, jaką Program Opieki nad Zabytkami odrywać ma w zakresie kształtowania świadomości społecznej, przynależności do lokalnej społeczności oraz wiedzy i szacunku do dorobku przeszłych pokoleń. W ramach priorytetu założono przede wszystkim edukację i aktywizację w dziedzinie dziedzictwa wśród najmłodszych – uczniów przedszkoli i szkół podstawowych poprzez organizację wydarzeń i konkursów. Podejmowane inicjatywy dotyczyć będą tak zidentyfikowanych już zabytków, jak i prób odkrycia tych dotąd niedostrzeżonych, zwłaszcza związanych z lokalnym dziedzictwem przemysłowym oraz niematerialnym.

Wreszcie, priorytet dotyczy wizualnej identyfikacji, promocji oraz wykorzystania na cele turystyczne obiektów zabytkowych (m.in. poprzez stworzenie „mapy zabytków” Gminy Piekoszów).

6.1.1. Priorytet I – rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego, jako element rozwoju społeczno-gospodarczego

		<p>działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną (w zakresie wysokości zabudowy, jej charakteru i funkcji);</p> <p>Walka z samowolami budowlanymi;</p> <p>Ochrona panoram widokowych oraz przedpoli widokowych wsi i miast o wartościach kulturowych;</p>
II.2.	Monitorowanie stanu ruin pałacu Tarłów w Podzamczu dla rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy	Monitorowanie kwestii prawno-własnościowych zabytku oraz podjęcie współpracy z właścicielem zabytku w zakresie ewentualnych prac budowlano-konserwatorskich i adaptacyjnych;

Źródło: opracowanie własne.

6.1.3. Priorytet III – badanie i dokumentacja dziedzictwa oraz edukacja służąca budowaniu tożsamości lokalnej społeczności

Tabela 11. Priorytet III – badanie i dokumentacja dziedzictwa oraz edukacja służąca budowaniu tożsamości lokalnej społeczności.

Lp.	Kierunki działań	Działania
III.1	Identyfikacja wizualna zabytków ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków oraz stworzenie „mapy dziedzictwa” gminy Piekoszów	Stworzenie spójnego oznakowania dla obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków; Stworzenie mapy lokalizującej zabytki nieruchome na terenie gminy (do celów promocji, edukacji i turystyki).
III.2	Upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym oraz aktywizacja społeczna w tym zakresie	Organizacja wydarzeń, konkursów związanych z ważnymi elementami dziedzictwa kulturowego gminy; Identyfikacja elementów dziedzictwa związanych z przemysłową i górniczą przeszłością gminy.

- c) instrumentów koordynacji – obejmujących między innymi realizację zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w dokumentach strategicznych gminy, powiatu i województwa świętokrzyskiego, w tym:
- Ujmowanie działań związanych z ochroną dziedzictwa w strategicznych planach i koncepcjach Gminy;
 - Współpraca z samorządami, ośrodkami naukowymi i akademickimi, instytucjami kultury oraz organizacjami pozarządowymi działającymi na polu kultury;
- d) instrumentów społecznych – obejmujących między innymi działania edukacyjne, promocyjne, współdziałanie z właścicielami oraz użytkownikami zabytków (władzami kościelnymi i parafiami, osobami fizycznymi), a także organizacjami pozarządowymi i grupami nieformalnymi w zakresie niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Szczególnie podkreślić należy wykorzystanie:
- Działań w zakresie edukacji kulturowej – akcji, konkursów, eventów w szkołach na terenie gminy (na każdym stopniu edukacji);
 - Promocja realizowanych w ramach programu działań związanych z ochroną dziedzictwa;
 - Konsultacje społeczne, udział lokalnej społeczności w planowaniu strategii rozwoju i wykorzystania zasobu dziedzictwa na rzecz rozwoju społeczności lokalnej;
- e) instrumentów kontrolnych – obejmujących między innymi aktualizację gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zachowania dziedzictwa kulturowego, analizy stanu zachowania dziedzictwa kulturowego:
- Monitoring realizacji celów programu;
 - Coroczna weryfikacja stanu technicznego obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Priorytet II – ochrona krajobrazu kulturowego i świadome jego kształtowanie	
Kierunki działań	Wskaźniki monitoringu
II.1. Ochrona planistyczna krajobrazu kulturowego i układów ruralistycznych na terenie gminy	Liczba opracowanych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego uwzględniających zagadnienia z zakresu ochrony dziedzictwa; Liczba zaktualizowanych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego o zagadnienia z zakresu ochrony dziedzictwa;
II.2. Monitorowanie stanu ruin pałacu Tarłów w Podzamczu dla rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy	Liczba przeprowadzonych konsultacji w zakresie przyszłości ruin pałacu Tarłów w Podzamczu i jego roli w rozwoju społeczno-gospodarczym gminy;
Priorytet III – badanie i dokumentacja dziedzictwa oraz edukacja służąca budowaniu tożsamości społeczności lokalnej	
Kierunki działań	Wskaźniki monitoringu
III.1. Identyfikacja wizualna zabytków ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków oraz stworzenie „mapy dziedzictwa” gminy Piekoszów	Liczba oznakowanych miejsc, obiektów zabytkowych; Liczba wydrukowanych egzemplarzy mapy zabytków gminy Piekoszów;
III.2. Upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym oraz aktywizacja społeczna w tym zakresie	Liczba zrealizowanych konkursów, wydarzeń związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego; Liczba uczestników zrealizowanych konkursów; Liczba zidentyfikowanych obiektów, miejsc, podań związanych z dziedzictwem przemysłowym gminy; Liczba zidentyfikowanych utrwalonych przekazów historycznych, informacji o miejscach historycznych itp. (dziedzictwo niematerialne),

Źródło: opracowanie własne.

może zabytków wpisanych do rejestru zabytków, ale także obiektów i budowali figurujących w ewidencji zabytków i wskazanych do ochrony ustaleniami planu miejscowego. Dotacje celowe mogą dotyczyć najpilniejszych potrzeb konserwatorskich, mających m.in. związek z nieszczęśliwymi wypadkami.

Ponadto realizacja zadań związanych z opieką i ochroną nad zabytkami opierać się będzie na systematycznym pozyskiwaniu środków pozabudżetowych. Środki te pozyskiwane mogą być m.in. z następujących źródeł:

Tabela 13. Potencjale źródła dofinansowania na realizację działań zaplanowanych w GPOnZ Gminy Piekoszów.

Źródło	Charakterystyka
Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego	Dotacje z budżetu państwa w ramach programów operacyjnych związanych z dziedzictwem kulturowym, rozwojem infrastruktury kultury i szkolnictwa artystycznego oraz edukacji kulturalnej i upowszechnianiu dziedzictwa kulturowego.
Świętokrzyski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Kielcach	Dotacje z budżetu państwa na realizację zadań z zakresu ochrony dóbr kultury, w tym m.in. prace budowlane, konserwatorskie, opracowanie dokumentacji projektowych i programów prac konserwatorskich, zabezpieczenie zabytków itd.
Środki Unii Europejskiej	Dotacje w ramach: - programów operacyjnych zarządzanych na poziomie krajowym i/lub regionalnym: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, Europejski Fundusz Społeczny, - inicjatyw wspólnotowych, - programów wspólnotowych.
Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweski Mechanizm Finansowy	Dotacja na zadania związane z konserwacją i rewitalizacją dziedzictwa kulturowego oraz promowaniem różnorodności kulturowej i artystycznej w ramach europejskiego dziedzictwa kulturowego.
Sejmik Województwa Świętokrzyskiego	Dotacja z budżetu Województwa Świętokrzyskiego na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków województwa świętokrzyskiego.
Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i	W zakresie działań dotyczących ochrony przyrody i krajobrazu, ze szczególnym uwzględnieniem planów ochrony obszarów cennych

10. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków

Program Opieki nad Zabytkami wdrażany i realizowany będzie przez Wójta Gminy Piekoszów. Do realizacji programu wyznaczony może zostać koordynator, odpowiedzialny za nadzór nad realizacją zaplanowanych działań we współpracy z poszczególnymi komórkami merytorycznymi Urzędu Gminy Piekoszów, jednostkami budżetowymi gminy, administratorami, właścicielami i użytkownikami obiektów zabytkowych ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków.

W tabeli poniżej zestawiono zaplanowane do przeprowadzenia inwestycje związane z ochroną zabytków wraz z ich bezpośrednim otoczeniem, a także innych obiektów o cechach zabytkowych np. pomników, miejsc upamiętniających i itp., które uwzględniono w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Tabela 14. Zadania zaplanowane w ramach GPOnZ Gminy Piekoszów na lata 2018-2021.

Lp.	Zadanie	Okres realizacji	Szacunkowe koszty realizacji
1	Opracowanie procedur udzielania dotacji Gminy Piekoszów na prace remontowo-budowlane i konserwatorskie przy obiektach ujętych w GEZ	2018-2019	0,00
2	Ocena stanu zachowania oraz sporządzenie wytycznych remontowo konserwatorskich kapliczek, krzyży i figur przydrożnych ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków dla: - obiektów w stanie awaryjnym, wymagającym natychmiastowej interwencji; - obiektów o wysokich walorach zabytkowych; - obiektów reprezentujących lokalne cechy, cennych dla lokalnej społeczności	2018-2019	5 000,00
3	Remont budowlano-konserwatorski obiektów w awaryjnym stanie technicznym – krzyże przydrożne w Piekoszowie (zrealizowane) i Micigoździe	2018-2019	15 000,00
4	Konserwacja obiektów o najwyższych walorach zabytkowych – kapliczki p.w. Św. Jana Nepomucena w Podzameczu, kapliczki p.w. Św. Jana Nepomucena w Zajączkowie, krzyża przydrożnego w Gałęzicach	2020-2021	30 000,00
5	Wizualna identyfikacja obiektów ujętych w GEZ (rejestr i ewidencja zabytków) wraz z mapą	2020	5 000,00

Załącznik 1.

Wykaz obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków

- M. Józefowska, *Chronić czy udostępnić?: głos konserwatorski w sprawie użytkowania obiektów archeologicznych* (w:) *De rebus futuri memento: przyszłość przeszłego krajobrazu kulturowego Ziemi Sławieńskiej*, pod red. W. Rączkowskiego i J. Sroki, Sławno 2002;
- M. Sabaciński, M. Trzeciński, *Kilka uwag o zwalczaniu przestępczości przeciwko zabytkom archeologicznym*, *Ochrona Zabytków* 62/3 (246), 2009 r., s. 66-76;
- M. Trzeciński, *Przestępczość przeciwko zabytkom archeologicznym. Problematyka prawno-kryminalistyczna*, 2010.
- U. Myga-Piątek, *Krajobrazy kulturowe. Aspekty ewolucyjne i typologiczne*, Katowice 2012;
- Spoleczno-gospodarcze oddziaływanie dziedzictwa kulturowego. Raport z badań społecznych*, pod red. A. Kozioł, M. Trelka, P. Florjanowicz, NID, Warszawa 2013
- J. Welc-Jędrzejewska, *Ochrona zabytków w planowaniu przestrzennym*, *Kurier Konserwatorski*, t.1, s. 5-8, 2008.
- M. Różewicz, *Ewidencja zabytków architektury i budownictwa*, *Kurier Konserwatorski*, t.1, s. 13-18, 2008.
- Gminny Program Opieki nad Zabytkami. Poradnik metodyczny*, zespół w składzie T. Blykosz, A. Fortuna-Marek, E. Jagielska, I. Liżewska, B. Oszczanowska, J. Welc-Jędrzejewska, *Kurier Konserwatorski*, t. 3, s. 2-36, 2009;
- Statystyczne Vademecum Samorządowca 2017*, Gmina Piekoszów (GUS 2018);
i inne.

Strony internetowe:

www.geoportal.gov.pl

<http://igrek.amzp.pl/>

<https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>

<http://www.polskawliczbach.pl/>

http://www.piekoszow.pl/asp/pl_start.asp?typ=14&menu=0&strona=1&ref=1&schemat

Analizy obszaru i uwarunkowań związanych z ochroną zabytków oraz zasobów dziedzictwa kulturowego Gminy Piekoszów na potrzeby niniejszego opracowania przygotował

Zabytkoznawca i Historyk Dziel Sztuki

mgr Piotr Spurek

maj-lipiec 2018 r.

Uzasadnienie

do uchwały Nr Rady Gminy Piekoszów z dnia 2018r. w sprawie przyjęcia gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Piekoszów na lata 2018 – 2021.

Zgodnie z przepisem art.87 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, wójt sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami. Program ma na celu, w szczególności:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Program ten jest ogłaszany w wojewódzkim dzienniku urzędowym, w myśl postanowień art.87 ust. 3 i 4 w/w ustawy.

Niniejszy Program uzyskał pozytywną opinię Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach wyrażoną w piśmie z dnia 12.09.2018r. znak:ZRRiD.RN.5120.7.2018.

WÓJT GMINY
mgr Zbigniew Piątek
Kierownik
Referatu Inwestycji, Rolnictwa,
Ochrony Środowiska i Mienia Gminnego
inż. Marek Szczerba

Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Kielcach

25-516 Kielce

al. IX Wieków Kielc 3

ZRRID.RN.5120.7.2018

Kielce, 2018-09-12

Urząd Gminy w Piekoszowie

Wpłynęło dnia:

12 -09- 2018

L.dz. 10634 zał.

Podpis

INFORMACJA

Pismo

W załączeniu opinia dotycząca Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2018-2021

Załączniki:

1. 5120.7.2018 - POnZ Piekoszów - opinia pozytywna.(20884_19561).pdf

Dokument został podpisany, aby go zweryfikować należy użyć
oprogramowania do weryfikacji podpisu

Data złożenia podpisu: 2018-09-12T11:33:31.668Z

Podpis elektroniczny

ŚWIĘTOKRZYSKI
WOJEWÓDZKI
KONSERWATOR
ZABYTKÓW
W KIELCACH

WOJEWÓDZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW W KIELCACH

ul. IX Wieków Kielc 3, 25-516 Kielce
telefon: 41 342 10 01, fax: 41 344 56 34
e-mail: sekretariat@wwoz.kielce.pl
www.wwoz.kielce.pl

ZRRiD.RN.5120.7.2018

Kielce, dn. 12.09.2018 r.

Pan PIOTR SPUREK
ul. Mechaników 4
25-814 Kielce

Odpowiadając na pismo z dnia 14.08.2018 r. w sprawie zaopiniowania projektu Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Piekoszów na lata 2018-2021 Świętokrzyski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Kielcach pozytywnie opiniuje przedstawiony program.

Program zawiera wszystkie wymagane zestawienia i analizy, przygotowany został zgodnie z poradnikiem metodycznym sporządzania gminnego programu opieki nad zabytkami opracowanym przez Narodowy Instytut Dziedzictwa. Należy zaznaczyć, że program pozostaje w ścisłej i logicznej relacji do przyjętej Gminnej Ewidencji Zabytków oraz uwzględnia najważniejsze z elementów tworzących zasób dziedzictwa kulturowego Gminy Piekoszów.

Uprzejmie proszę o przesłanie do wiadomości tutejszego Urzędu informacji o przyjęci POnZ Gminy Piekoszów wraz z kopią stosownej uchwały/zarządzenia.

Otrzymują:

1. Adresat + projekt programu.

2. a/a

Do wiadomości:

3. Gmina Piekoszów (e-puap).